

Bayer Zsolt: Felel?sséggel vállalt lét

2025 szeptember 11. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Száz év telt el, Istenem, s hová jutottunk azóta…

Ha valaki komolyan veszi és teljes felel?sséggel vállalja a létet, abban mindig van némi bizonytalanság, ami éberségre sarkallja.” (1)

Igen. A bizonytalanság a gondolkodó, olvasó ember egyik legfontosabb tulajdonsága. Ám mi – ismét, vagy még mindig? – „olyan korban élünk, amely remek képességet érez a megvalósításhoz, de nem tudja, mit valósítson meg. Mindenen uralkodik, de nem ura önmagának. Úgy érzi, saját gazdagságának foglya. Az a helyzet, hogy a világnak sosem volt még ennyi eszköze, tudása, technikája, most mégis olyan szerencsétlenül halad, mint még soha: épp csak sodródik.” (2)

Igen. Sodródunk. De legalább teljes felel?tlenséggel és a legcsekélyebb bizonytalanság nélkül, igazi, leny?göz? és fékezhetetlen proletár öntudattal. Tehát a lefegyverz? ostobaság zajos, üvölt? és gyilkolni is mindig kész magabiztosságával.

„Rómában azt követelte meg a szabályzat a légió ?rét?l, hogy az ajkán tartsa a mutatóujját, hogy el ne aludjon, hogy éber maradjon. Nem is olyan rossz ez a mozdulat, láthatóan csenddel fokozza az éjszaka csendjét, hadd hallatsszék a jöv? titokzatos sarjadása.” (3)

Igen. Ajakra tett mutatóujjal kellene ?rködnie mindenkinek s hallgatni a jöv? titokzatos sarjadását, leginkább a reggelt?l éjjelig üvölt? lumpenproliknak, a színpadokon üvölt? ugyanazoknak, s az ebb?l a közegb?l kinöv?, teljes felel?tlenséggel és a legcsekélyebb bizonytalanság nélkül üvöltöz? és hazudozó médiának, és az ördög legkedvesebb barátjának, az úgynevezett szociális médiának.

Csak az a baj, hogy a jöv? titokzatos sarjadása iszonytató.

S ennél is nagyobb baj, hogy „a nagyvonalú jöv?imádat leple alatt a haladás híve mit sem tör?dik a jöv?vel; meggy?z?dése, hogy nincs a jöv?ben semmi meglepetés vagy titok, se lényeges zökken? vagy újdonság, biztos benne, hogy a világ mostantól fogva kitér?k és hátrálás nélkül, egyenesen halad, ezért nem aggódik többé a jöv? miatt, hanem végérvényesen lehorgonyoz a jelenben. Nem meglep?, hogy a világ ma láthatóan híján van tervnek, kezdeményezésnek, eszménynek. Senki sem vette a fáradtságot, hogy el?készítse ?ket. Hát ilyen mérték? lett a vezet? kisebbség dezertálása, ami mindig a tömegek lázadásának másik oldala.” (4)

Igen. Miféle titok, zökken? vagy újdonság lehetne abban a jöv?ben, amelyben a férfiak szülhetnek gyereket. Ha a férfiak szülhetnek gyereket, akkor öt perc múlva leteszi valaki az asztalra az örök élet elixírjét, gyerünk vissza a jelenbe, a mába, carpe diem – kár, hogy sehogy sem sikerül…

Így csapódott rá a folyton üvölt? rettenetes tömegre és az ? nyilvánosságára a jelen múlt- és jöv?rezisztens ajtaja, mely nem ereszt át semmi csöndet, a vezet? kisebbség pedig röhögve kiveti magából és gy?löli azt, aki képes némi távlatos gondolkodásra, akinek szellemi horizontja nem a Politico holnapi vezércikkéig terjed, hanem esetleg képes befogadni és átölelni tíz-húsz-harminc, Uram bocsá’ ötven évet, akár visszafelé, a múltba, akár el?re, a vezet? kisebbség és az üvölt? tömeg számára nem is létez? jöv?be.

Igen. Nincs jöv?. Miközben kitágult a világ, és a semmi ember úgy érzi, övé a világmindenség. „Egy jó évvel ezel?tt a népszer? lapok jóvoltából óráról-órára követhették az emberek Sevillában, hogy mi történik néhány társukkal a pólus közelében: vagyis a baeticai mez?k forró háttere fölött jégtáblák úszkáltak. […]

A világnak ez a tér- és id?beli megnövekedése önmagában azonban semmit nem jelent. A fizikai tér és id? a világegyetem abszolút értelmetlensége. Ezért – a közhiedelemmel ellentétben – nem is olyan elvetend? a puszta sebességimádat, aminek sok kortársunk divatszer?en hódol.” (5)

Nem. Ez nem igaz.

Marinetti futurizmusában nincsen semmi heroizmus és nem ígérhet apoteózist.

Futurizmus, marxizmus, fasizmus, nácizmus: ugyanannak az iszonyatos tömegnek egyre iszonytatóbb üvöltése. Kilépés térb?l és id?b?l. Inkább húnyd le a szemed, és képzel?dj: leszerelik a parabolaantennákat, reggel nem jelentek meg a lapok, és úgy éreztem, végre halhatatlan vagyok…

„Mi mást tehettek az iskolák – pedig a múlt század mennyire büszke volt rájuk –, minthogy megtanították a tömegeknek a modern technika eljárásait, nevelni azonban már nem tudták ?ket. Eszközt adtak a kezükbe, hogy

eredményesen tudjanak élni, de a történelmi feladatokhoz szükséges fogékonyságra már nem futotta; sebtében beléjük töltötték a modern eszközök g?gjét és hatalmát, ám szellemüket már nem. Ezért aztán hallani sem akarnak a szellemr?l, s az új nemzedékek úgy készültek birtokba venni a világot, mintha a világ el?zmények nélküli, régi gondok-bajok nélküli földi paradicsom volna.” (6)

Igen. Félelmetesen pontos. És Ortega y Gasset ezt 1930-ban írta. Ett?l félelmetes igazán. S nagyjából vele egyid?ben temette Babits az európai kultúrát és civilizációt, mivel felmerült, hogy a gimnáziumokban eltörlik a kötelez? latin és ógörög tantárgyakat.

Eltelt csaknem száz év, és nézd meg, hol tartunk most.

Nézd és hallgasd az óbégatást a „korszer?tlen oktatásról”, ami attól korszer?tlen, hogy szegény „túlterhelt” diáknak esetleg mégis meg kell tanulnia egy verset. O tempora, o mores!

És hogyan látta Ortega y Gasset csaknem száz évvel ezel?tt az átlagembert?

„És valóban, az átlagember lelke ma Európában jóval egészségesebb és er?sebb, mint amilyen a múlt században volt, ugyanakkor sokkal egyszer?bb is. Ezért kelti olykor azt a benyomást, hogy tulajdonképpen egy régi civilizáció mélyér?l váratlanul felbukkant ?sember.” (7)

Az átlagember azóta megváltozott. Leginkább a lelke. Ugyanis talán még soha nem volt annyira beteg és gyenge az a lélek, mint ma. Miközben soha nem volt ilyen nagy az általános jólét, mint ma. Akkor pedig kell lennie itt valami összefüggésnek. Miképpen zuhanó repül?n felt?n?en kevés az ateista, úgy nehéz id?kben, emberhez méltó gondok között kevés a homoszexuális, a lövészárkok mélyén vagy „sötét pincékbe búvva” pedig alig-alig akad magát n?nek képzel? férfi és férfinak képzel? n?.

Kint a mez?n, szántás vagy aratás után egy férfi sem akart gyereket szülni.

És a legpusztítóbb, legiszonyatosabb háborúkban szinte megsz?nik az öngyilkosság.

Most pedig, a soha nem látott jólét idején drog, depresszió, öngyilkosság, magány, homoszexualitás és minden egyéb szexuális deviancia és abberáció, LMBTQ és riasztó, felfoghatatlan gyökértelenség, családtalanság, gyermektelenség, üresség, pusztító jelenidej?ség.

A vezet? kisebbségek pedig dezertáltak a valóságból, és a teljesen felel?tlen és b?nöz? nyilvánossággal együtt ezt ünneplik, mint a szabadságot.

Száz éve Ortega y Gasset szerint „mindig is ilyen volt a közhatalom, amikor közvetlenül a tömegek gyakorolták: mindenható és múlandó. A tömegemberre az jellemz?, hogy céltalanul él, s ide-oda sodródik. Ezért nem épít semmit, jóllehet lehet?ségei hatalmasak, akárcsak az ereje.” (8)

Eltelt száz év, s lám ez így maradt, csak a lélek lett beteg és gyenge, a lehet?ségek pedig majdnem korlátlanná n?ttek, ám az er? végképp odalett.

Maradt az abnormális imádata, a nyavalygás és a mindig másra mutogatás.

„Ezzel el is jutottunk a mai tömegember pszichológiai képletének két els? vonásához: az egyik a vitális vágyainak, tehát a személyiségének korlátlan kiterjesztése; a másik, a teljes hálátlanság mindaz iránt, ami megteremtette számára a gondtalan létet. Mindkét vonás megtalálható az elkényeztetett gyerek jól ismert pszichológiájában. S bizony nem fogunk mellé, ha ezzel az optikával közelítünk a mai tömeg lelkéhez. A hosszú és zseniális – inspirációkban és er?feszítésekben zseniális – múlt örökéseként létrejött, új köznépet elkényeztette a környez? világ. Akkor kényeztetünk, ha nem korlátozzuk a vágyakat, ha azt a benyomást keltjük valakiben, hogy neki mindent szabad, és hogy semmi kötelessége sincs.

Az ilyen szabályok közt felnövekedett gyermek sosem tapasztalja meg önnön korlátait. Minthogy megkíméljük ?t minden küls? nyomástól, másokkal való bármilyen összet?zést?l, valóban az az elképzelés alakul ki benne, hogy csak ? létezik, és megszokja, hogy nem számol másokkal, s f?leg olyan valakivel nem számol, aki felette áll. Egy

másik ember fels?bbrend?ségének érzését csak olyan valakit?l tapasztalhatta volna meg, aki erejénél fogva rákényszeríti, hogy lemondjon egy-egy vágyról, hogy összehúzza, hogy visszafogja magát. S akkor megtanulta volna a fegyelemnek azt az alapelvét, hogy »itt végz?döm én, s itt kezd?dik másvalaki, aki nálam többre képes. A világon láthatóan ketten vagyunk: én és valaki, aki felettem áll.«

Más korokban az átlagembernek nap mint nap a tudomására hozta a környezete ezt az elemi bölcsességet, mert oly kezdetlegesen szervezett világ volt akkor, hogy egymást érték a katasztrófák, semmi sem volt biztos, b?séges, se tartós. Az új tömeg ezzel szemben olyan világba került, amely tele volt lehet?séggel és még biztonságos is, és teljességgel az ? rendelkezésére áll, és ez semmilyen er?feszítésébe nem került […].” (9)

Száz év telt el azóta, Istenem, s hová jutottunk azóta…

Száz év. Minden nap végig kellene gondolnia a mai üvölt?, harsogó, ostoba ürességnek, mi is történt ez alatt a száz év alatt, min ment keresztül a dédszül?k, nagyszül?k, szül?k generációja. Végig kellene gondolnia, de nem gondolja végig, mert nincsen semmi gondolata és gondolni valója önmagán kívül, szánalmas, üres, röhejes, felesleges önmagán kívül, így aztán nem marad neki más, mint üvölteni, hogy „minden szar!”, meg „diktatúra!”, meg „szívtál ma már eleget?”.

És ezek lesznek egykoron a nép.

De milyen nép? Melyik nép? Félek, hogy ez:

„A nép sohasem akar szabadságot – el?ször is, mert semmilyen fogalma sincsen róla, másodszor pedig, mert semmit sem tudna kezdeni vele. A szabadságnak ugyanis csak két emberfajta számára van értéke: az úgynevezett kiváltságos rendek meg a filozófusok számára. El?bbiek sok nemzedéken át tartó, fáradságos tréning árán szerezték meg a képességet, hogy kellemes vagy hasznos dolgokra fordítsák szabadságukat; utóbbiak viszont mindig és mindenütt, minden élethelyzetben és minden kormányforma alatt birtokában vannak a szabadságnak. Az emberiség dönt? többségét viszont sem nevelés, sem bölcselet nem tanította meg arra, hogy szabad legyen, ezért a legsivárabb unalom szállná meg, ha nem terelnék el figyelmét kényszerintézkedések ezrei önmagáról és bels? ürességér?l. […] De ami még fontosabb: majd mindig megfeledkeznek arról, hogy a kormányzás úgynevezett szabadelv?bb formái az egyént legtöbbnyire korlátozzák szabadságában.

A tizenhetedik és tizennyolcadik század abszolutizmusa idején a polgár súlya a közéletben szinte nulla volt, magánélete viszont olyan kedélyes, békés és háborítatlan atmoszférában telt, amilyet mi már elképzelni is alig tudunk […]. Ám a történelem menete az, hogy az alkotmányos monarchia maga is még szabadabb államformáknak ad helyet: végképp eltávolítják a zsarnokot, s a nép maga veszi kezébe a kormányzást. Ennek viszont majd mindig az a következménye, hogy az élet, amely addig csak am katonaság ideje alatt viselte a fegyház jellegét, most már egészében is kényszerzubbonnyá válik. A szabad néphatalom egyszer?en mindenbe beleavatkozik: kiméri, hány négyzetméteren lakhat az állampolgár, és hány szem babot f?zhet meg egy-egy ebédre; ellen?rzi, mennyi fényt fogyaszt, hány pár csizmát ny?het el, hogyan és meddig közlekedhet […]; bevallott vagy bevallatlan eszménye, hogy az emberi társadalomból internátust csináljon […].” (10)

Valahogy így. Így csinálnak majd internátust a világból éppen azok, akik szerint nincsen kell, csak lehet. S ahogy Bjung Csul Han mondja: „A kellnek mindig van határa, a lehetnek soha nincs.”

S hogy miért teszik? Mert unatkoznak.

Vagy mert narcisztikus pszichopaták.

Vagy mert sikertelenek, és ezért a világot okolják.

Volt már nekünk sok ilyenünk, az egyik például ez:

„Az új orientációnak egy hangzatos névre volt szüksége. Egy emberre, kinek háta mögött ismét lehet bármit csinálni, kinek korlátoltsága nem ismer határokat, s aki, amíg kifelé a tömegek félrevezetésére a vezér szerepét játssza, bábú a háttérben meghúzódók kezében. Ki volna erre alkalmasabb Károlyi Mihálynál, aki egyszer már oly pontosan elvégezte feladatát?” (11)

Ismer?s, igaz? Károlyi bárminem? hasonlósága a maival semmiképpen sem a véletlen m?ve. Károlyi amúgy a háta mögött mindig kiröhögött bábuja lett a kisantantnak is meg a Szovjetuniónak is. Éppen mint ez a mai Brüsszelnek meg a Tusk-féle Varsónak.

De ez is mindegy. Szinte lényegtelen. Ugyanis a lényeg sajnos nem ennyire szánalmas és röhejes és undorító, mint ez. A lényeg húsba vág, a lényeg mar:

„Az általános, mindent elsöpr? komédiázás vihara tombol most Európa földjén. Szinte minden állásfoglalás, amely elhangzik s amellyel kérkednek, velejéig hamis. Er?feszítésnek csak akkor látni nyomát, amikor ki-ki megpróbál megfutamodni saját sorsa el?l, szemet huny annak nyilvánvalósága és mélyb?l jöv? szólítása el?tt, s kerüli a szembesülést azzal, aminek lennie kell. Viccel?dve folyik az élet, s annál több a humor, minél szomorkásabb a választott álarc. Ahol visszavonható magatartásokból áll az élet, s az egyén nem vállalja ?ket feltétel nélkül, mindenestül, ott mindig van humor. A tömegember nem lép rá sorsának megingathatatlanul szilárd alapjára; inkább délibábokba kapaszkodva teng-leng az ?rben. […] Az »áramlatok« és »elsodortatások« korszakát éljük. Szinte senki sem szegül ellen a m?vészetben vagy az eszmékben vagy a politikában vagy a társadalmi szokásokban támadó, múló forgószeleknek. […]

Némi fényt vet a mai helyzetre, ha figyelembe vesszük, hogy sajátos arculata ellenére több ponton is hasonlóságot mutat múltbéli korszakokkal. Így például a mediterrán civilizációval, amely alighogy a csúcspontjára ér – Krisztus el?tt a III. század tájékán –, felt?nik a cinikus. Diogenész saras szandállal tapossa Arisztipposz sz?nyegét. A cinikus nyüzsg? alakja minden szinten, minden utcasarkon felbukkan. No mármost: a cinikus tulajdonképpen csak szabotálta a korabeli civilizációt. A hellenizmus nihilistája volt. Soha nem alkotott és nem is tett semmit. Csak rombolt, helyesebben rombolni akart, mert nem ért célt. A cinikus, a civilizáció él?sdije, abból él, hogy tagadja a civilizációt, épp ezért meg van gy?z?dve róla, hogy nem fog felsülni. Vajon mihez kezdene a cinikus egy primitív népnél, ahol mindenki pontosan azt teszi, mégpedig teljes természetességgel és komolysággal, amit ? tréfából saját szerepének tart? Mi a fasiszta, amikor nem becsmérli a szabadságot, és a szürrealista, amikor nem ócsárolja a m?vészetet?” (12)

Száz éve íródott. A weimari köztársaság idején. Akkor volt ám csak móka, kacagás, nem lehetett jegyet kapni a híres berlini kabarékba! Aztán egy szép estén bekopogtattak oda is a fiatalok – barna ing volt rajtuk és horogkeresztes karszalag.

Mondtam már ezerszer, tessék megnézni a Kígyótojást.

Ma is kacagunk, sokat, olyan vicces a világ. Ma például az az egyik legjobb vicc, hogy itt minden sz…r és ez itt egy diktatúra.

Hát majd meglátjuk.

Meglátjuk, mi jön még…

Jegyzetek:

1.: José Ortega y Gasset: A tömegek lázadása (Pont könyvkereskedés, Budapest, 1995., 39. oldal)

2.: Id. m?, 38–39. oldal

3.: Id. m?, 39–40. oldal

4.: Id. m?, 39–40. oldal

5.: Id. m?, 32–33. oldal

6.: Id. m?, 45. oldal

7.: Id. m?, 45. oldal

8.: Id. m?, 43. oldal

9.: Id. m?, 52–53. oldal

10.: Egon Friedell: Az újkori kultúra története – felvilágosodás és forradalom (Holnap Kiadó, Budapest, 1995., 225–226. oldal)

11.: Mályusz Elemér: A vörös emigráció (Attraktor, Máriabesny?–Gödöll?, 2006., 65. oldal)

12.: José Ortega y Gasset, id. m?, 100–101. oldal

Bayer Zsolt

www.magyarnemzet.hu



Ajánló